

9. Lindgren, M., Bandkhol'd, H. (2009). Stsenarnoye planirovaniye. Svyaz' mezhdud budushchim i strategiyey. [Scenario planning. The connection between the future and strategy]. Moskva: Olimp – Biznes. [in Russian]

10. Magdanov, P.V. (2011). Sovremenny podkhod k strategicheskomu planirovaniyu. [Modern approach to strategic planning]. [in Russian] Ars administrandi, (1), 11–26.

11. Shedyakov, V.E. (2019). Planirovaniye v nestabil'noy ekonomike: vozmozhnosti i granitsy. [Planning in an Unstable Economy: Possibilities and Limits]. [in Russian] Prognostication and planning of economic development: microeconomic and macroeconomic levels / Zukoyskis, J., Shaposhnykov, K. (eds.); Aleksandras Stulginskis University, Business and Rural Development Management Institute. Kaunas: Baltija Publishing, (1), 240–256.

12. Shedyakov, V.E. (2022). Kakim nuzhen Gosplan? [What kind of State Planning Committee is needed?] [in Russian] Science of XXI century: development, main theories and achievements: Proceed. of II Intern. Scient. and Theor. Conf. Helsinki, (1), 9–13. DOI: 10.36074/scientia–24.06.2022

13. Shedyakov, V.E. (2021). Obraz budushchego, strategicheskoye planirovaniye i sotsial'nyye kommunikatsii: yedinstvo ob'yektivnogo i sub'yektivnogo. [The image of the future, strategic planning and social communications: the unity of the objective and subjective]. [in Russian] Formation of innovative potential of world science: Proceed. of II Intern. Scient. and Theor. Conf. Tel Aviv, (2), 24–28. DOI: 10.36074/scientia–26.11.2021

14. Shedyakov, V.E. (2022). Prognozirovaniye, modelirovaniye, analiz i programmirovaniye potentsiala budushchego, puty yego postroyeniya v futurodiagnostike. [Forecasting, modeling, analysis and programming

of the potential of the future, ways of its construction in future–diagnostics]. [in Russian] Features of the development of modern science in the pandemic's era: Proceed. of II Intern. Scient. and Theor. Conf. Berlin, (1), 15–19. DOI: 10.36074/scientia–15.07.2022

15. Shedyakov, V.E. (2022). Oblik budushchego i vozmozhnosti issledovatel'skogo apparata futurodiagnostiki obshchestvennogo razvitiya. [The image of the future and the possibilities of the research apparatus of future–diagnostics of social development]. [in Russian]. Scientific practice: modern and classical research methods: Proceed. of III Intern. Scient. and Pract. Conf. Boston, 122–125. DOI: 10.36074/logos–16.09.2022

16. Shedyakov, V.E. (2021). O roli Sverkhproyekt dlya sistemy strategicheskikh tselepolaganiya i planirovaniya. [On the role of the Superproject for the system of strategic goal setting and planning]. [in Russian] Features of the development of modern science in the pandemic's era: Proceed. of I Intern. Scient. and Theor. Conf. Berlin, (1), 10–14. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia–03.12.2021>

Дані про автора

Шедяков Володимир Євгенович,

доктор соціологічних наук, кандидат економічних наук, незалежний експерт

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2779-3736>
e-mail: shedyakov1@gmail.com

Data about the author

Vladimir Shedyakov,

doctor of sociological sciences, candidate of economic sciences, Freelancer scientist

e-mail: shedyakov1@gmail.com

УДК 32:339"364"(477)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18038119>

ГАЗУДА Л. М.
ЗАВАЦЬКИЙ М. Ю.
ДАН С. Ю.

Проблеми торговельної політики України в умовах воєнного часу

Предметом дослідження є проблеми торговельної політики України в умовах воєнного часу.

Метою дослідження є визначення способів і напрямів подолання проблем торговельної політики України в умовах воєнного часу.

Методи дослідження. У статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.

Результати роботи. У статті визначені проблеми, з якими зіткнулася торговельна політика України в умовах воєнного часу. Зокрема, це логістичні обмеження та руйнування інфраструктури,

зміни структури торгівлі, фінансових та валютних обмежень, проблеми регулювання та управління. Охарактеризовані напрями і способи подолання викликів у торговельній політиці України під час війни.

Висновки. У воєнний час торговельна політика України зіткнулася із серйозними викликами, що зумовлені руйнуванням виробничих потужностей, порушенням логістичних ланцюгів та зміною структури попиту. Існує першочергова необхідність у переорієнтації експорту на країни ЄС, а також диверсифікації торговельних партнерів для зменшення залежності від окремих ринків. Водночас, імпорт повинен бути структурований з урахуванням потреб оборони, енергетичної безпеки та забезпечення населення товарами першої необхідності. Державне регулювання зовнішньоторгівельної діяльності потребує адаптації до воєнних реалій, включаючи спрощення митних процедур, підтримку експортерів та стимулювання імпортозаміщення. Важливим є використання інструментів торговельної дипломатії для отримання преференцій та підтримки від міжнародних партнерів. Подальше відновлення та розвиток торговельної політики України потребує комплексного підходу, що поєднує короткострокові заходи реагування на кризові ситуації з довгостроковою стратегією інтеграції до європейського та світового економічного простору. Необхідно забезпечити прозорість та передбачуваність торговельних правил, а також створити сприятливі умови для залучення інвестицій у виробничий сектор. Ефективна торговельна політика є головним фактором для забезпечення економічної стійкості та відновлення України після війни.

Ключові слова: торговельна політика, логістика, інтеграція, війна, диверсифікація, внутрішнє виробництво, економічна стійкість, преференції, криза, торговельні правила.

LESIA HAZUDA
MYKHAILO ZAVATSKYI
SELINA DAN

Problems of Ukraine's trade policy in wartime

The subject of the study is the problems of Ukraine's trade policy in wartime.

The purpose of the study is to determine the ways and directions of overcoming the problems of Ukraine's trade policy in wartime.

Research methods. The article uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of data generalization.

Results of the work. The article identifies the problems that Ukraine's trade policy faced in wartime. In particular, this concerns logistical restrictions and destruction of infrastructure, changes in the structure of trade, financial and currency restrictions, problems of regulation and management. Possible directions and ways of overcoming challenges in Ukraine's trade policy during the war are characterized.

Conclusions. During wartime, Ukraine's trade policy faced unprecedented challenges caused by the destruction of production facilities, disruption of logistics chains, and changes in the structure of demand. There is a primary need to reorient exports to EU countries, as well as diversify trade partners to reduce dependence on separate markets. At the same time, imports should be structured taking into account the needs of defense, energy security, and providing the population with essential goods. State regulation of foreign trade activities requires adaptation to wartime realities, including simplifying customs procedures, supporting exporters, and stimulating import substitution. It is important to use trade diplomacy tools to obtain preferences and support from international partners. Further restoration and development of Ukraine's trade policy requires a comprehensive approach that combines short-term crisis response measures with a long-term strategy for integration into the European and global economic space. It is necessary to ensure transparency and predictability of trade rules, as well as create favorable conditions for attracting investment in the manufacturing sector. An effective trade policy is the main factor in ensuring economic stability and Ukraine's recovery after the war.

Keywords: trade policy, logistics, integration, war, diversification, domestic production, economic sustainability, preferences, crisis, trade rules.

Постановка проблеми. Україна, зіткнувшись із викликами воєнного часу, переживає глибокі трансформації у всіх сферах, зокрема й у торговельній політиці. Зруйнована інфраструктура, порушені логістичні ланцюжки та внутрішнє переміщення населення суттєво вплинули на здатність країни здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. Необхідність переорієнтації на нові ринки збуту, адаптація до змін у попиті та пропозиції, а також забезпечення економічної безпеки держави потребують від України швидких та ефективних рішень у сфері торговельної політики. У відповідь на ці виклики, Україна активно впроваджує низку заходів для підтримки та відновлення торговельних потоків. Урядові програми спрямовані на стимулювання внутрішнього виробництва, спрощення процедур експорту та імпорту, а також залучення інвестицій у стратегічно важливі галузі. Важливим елементом є розширення співпраці з міжнародними партнерами, зокрема з країнами Європейського Союзу, які надали Україні безмитний доступ до своїх ринків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукові дослідження у сфері торговельної політики України в умовах воєнного часу (Алькема В.Г., Жарнікова А.І., Макогон Ю.В., Павленко О.М., Солоненко А.В., Харечко Т.І.) підкреслюють необхідність гнучкого та адаптивного підходу, активної підтримки експортерів, модернізації інфраструктури та поглиблення інтеграції до європейського економічного простору. Однак, не визначено конкретні напрями подолання проблем торговельної політики України в умовах воєнного часу і тому вони потребують подальших досліджень.

Мета статті – визначення способів і напрямів подолання проблем торговельної політики України в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Торговельна політика України в умовах воєнного часу зіткнулася з проблемами, які можна згрупувати за кількома основними напрямками:

1. Логістичні обмеження та руйнування інфраструктури:

– Блокада портів: російська агресія призвела до блокади українських морських портів, які раніше були основними каналами експорту зерна, металів та іншої продукції. Це суттєво обмежило обсяги експорту та збільшило логістичні витрати.

– Руйнування транспортної інфраструктури: бомбардування та бойові дії призвели до руйнування доріг, мостів, залізничних колій та ін-

шої транспортної інфраструктури, що ускладнило внутрішню та зовнішню торгівлю.

– Збільшення витрат на транспортування: переорієнтація експортних потоків на альтернативні маршрути (автомобільний, залізничний транспорт через західні кордони) призвела до збільшення транспортних витрат, що зменшило конкурентоспроможність українських товарів.

– Черги на кордонах: збільшення обсягів вантажів, що перетинають західні кордони України, призвело до утворення великих черг, затримок у доставці та збільшення витрат на зберігання товарів.

2. Зміна структури торгівлі:

– Падіння експорту металургії: руйнування металургійних підприємств на сході України, які були основними експортерами металу, призвело до скорочення експорту цієї продукції.

– Залежність від «зернового коридору»: Україна стала залежною від функціонування «зернового коридору» для експорту зерна. Будь-які збої в роботі цього коридору негативно впливають на експортні надходження та продовольчу безпеку країни.

– Втрата традиційних ринків: війна призвела до втрати традиційних ринків збуту на сході та півдні України.

– Зростання імпорту важливих товарів: збільшився імпорт енергоносіїв, палива, медикаментів, гуманітарної допомоги, що створює тиск на платіжний баланс.

3. Фінансові та валютні обмеження:

– Дефіцит бюджету: збільшення державних витрат на оборону та соціальний захист населення призвело до великого дефіциту бюджету, який потребує зовнішнього фінансування.

– Валютні обмеження: Національний банк України запровадив валютні обмеження для стабілізації валютного ринку, які зможуть ускладнювати проведення зовнішньоторговельних операцій.

– Ризики неплатежів: війна збільшила ризики неплатежів за експортними контрактами, що потребує страхування експортних операцій.

4. Проблеми регулювання та управління:

– Нестабільність законодавства: війна призвела до частішої зміни регуляторних норм, що ускладнює ведення бізнесу та зовнішньоекономічної діяльності.

– Корупція та бюрократія: корупційні схеми та бюрократичні перешкоди ускладнюють митне оформлення товарів та отримання необхідних дозволів.

– Недостатня координація між різними державними органами: відсутність чіткої координації між

різними державними органами, що займаються регулюванням зовнішньої торгівлі, призводить до дублювання функцій та неефективності.

Збільшення перевірок та оформлення вантажів на західних кордонах України призводить до затримок і черг, що також збільшує витрати та час доставки. Війна призвела до значного скорочення експорту багатьох товарів, особливо тих, що вироблялися в регіонах, які постраждали від бойових дій.

Підсумовуючи, торговельна політика України в умовах воєнного часу зіткнулася з викликами, які потребують комплексних та оперативних рішень. Важливою є підтримка міжнародних партнерів, дерегуляція економіки, диверсифікація експортних ринків та розвиток логістичної інфраструктури.

Розглянемо низку можливих напрямів і способів подолання викликів у торговельній політиці України під час війни:

1. Диверсифікація ринків збуту та постачання:

– Акцент на ЄС: з огляду на отримання Україною статусу кандидата в члени ЄС, поглиблення економічної інтеграції з європейськими країнами є пріоритетним. Це: усунення торговельних бар'єрів, гармонізація стандартів і сприяння інвестиціям.

– Пошук альтернативних ринків: розширення експорту до країн Азії, Африки та Латинської Америки зможе допомогти компенсувати втрату традиційних ринків.

– Забезпечення ланцюгів постачання: розвиток нових логістичних маршрутів та партнерств для забезпечення безперебійного постачання товарів.

2. Підтримка внутрішнього виробництва:

– Стимулювання імпортозаміщення: надання пільг та підтримки підприємствам, які виробляють продукцію, що зможе замінити імпорт.

– Державні закупівлі: пріоритет у державних закупівлях для вітчизняних виробників.

– Доступ до фінансування: спрощення доступу до кредитів та грантів для підприємств, особливо для малого та середнього бізнесу.

3. Оптимізація митної політики:

– Спрощення митних процедур: зменшення бюрократичних перепон та прискорення митного оформлення товарів.

– Боротьба з контрабандою: посилення контролю на кордонах для запобігання нелегальному ввезенню товарів.

– Узгодження з нормами ЄС: адаптація митного законодавства до європейських стандартів.

4. Розвиток логістичної інфраструктури:

– Інвестиції в транспортну інфраструктуру: відновлення та модернізація доріг, залізниць, портів та аеропортів.

– Спрощення транзитних процедур: створення сприятливих умов для транзиту товарів через територію України.

– Страхування воєнних ризиків: укладення угод зі страховими компаніями для покриття ризиків, пов'язаних із воєнними діями.

5. Міжнародна підтримка:

– Залучення фінансової допомоги: переговори з міжнародними організаціями та країнами–партнерами для отримання фінансової підтримки.

– Торговельні угоди: укладення нових торговельних угод з країнами, зацікавленими в співпраці з Україною.

– Адвокація інтересів України: активна участь у міжнародних торговельних організаціях для захисту інтересів українських експортерів.

6. Адаптація до нових умов:

– Цифровізація торгівлі: розвиток електронної комерції та онлайн–платформ для підтримки експорту.

– Перекваліфікація кадрів: навчання та перекваліфікація працівників для роботи в нових умовах.

– Підтримка інновацій: стимулювання розробки та впровадження нових технологій у виробництво та логістику.

В умовах воєнного часу торговельна політика України зіткнулася з викликами, включаючи руйнування виробничих потужностей, логістичні обмеження та зміну структури експорту. Незважаючи на це, адаптація до нових реалій, лібералізація торгівлі з ЄС та іншими партнерами, а також пошук альтернативних маршрутів постачання дають можливість підтримати економічну стабільність.

Важливим є подальше поглиблення інтеграції з європейським ринком, диверсифікація експортних напрямків та стимулювання внутрішнього виробництва для забезпечення економічної стійкості та повоєнного відновлення України. Успішна торговельна політика стане головним фактором для відновлення економіки та забезпечення її сталого розвитку в майбутньому.

Висновки

У воєнний час торговельна політика України зіткнулася з безпрецедентними викликами, що зумовлені руйнуванням виробничих потужнос–

тей, порушенням логістичних ланцюгів та зміною структури попиту. Існує першочергова необхідність у переорієнтації експорту на країни ЄС, а також диверсифікації торговельних партнерів для зменшення залежності від окремих ринків. Водночас, імпорту має бути структурований з урахуванням потреб оборони, енергетичної безпеки та забезпечення населення товарами першої необхідності. Державне регулювання зовнішньоторгівельної діяльності потребує адаптації до воєнних реалій, включаючи спрощення митних процедур, підтримку експортерів та стимулювання імпортозаміщення. Важливим є використання інструментів торговельної дипломатії для отримання преференцій та підтримки від міжнародних партнерів. Подальше відновлення та розвиток торговельної політики України потребує комплексного підходу, що поєднує короткострокові заходи реагування на кризові ситуації з довгостроковою стратегією інтеграції до європейського та світового економічного простору. Необхідно забезпечити прозорість та передбачуваність торговельних правил, а також створити сприятливі умови для залучення інвестицій у виробничий сектор. Ефективна торговельна політика є головним фактором для забезпечення економічної стійкості та відновлення України після війни.

Список використаних джерел:

1. Алькема В. Г. Логістичне забезпечення міжнародної торгівлі. Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка. 2017. Вип. 46. С. 82–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2017_46_12
2. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Ярема Т. В., Брензович О. І. Міжнародний інвестиційний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2025. 193 с.
3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Гуштан Т. В., Крамченко Р. А. Конкурентні технології в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2023. 184 с.
4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Крамченко Р. А., Індус К. П., Василюха Н. В. Міжнародний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2024. 192 с.
5. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Вазинський Ф. А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2019. 258 с.
6. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Булеца Н. В., Ердельї О. П. Міжнародний тор-

говельний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2024. 191 с.

7. Колодійчук А. В. Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недосконалої конкуренції: монографія. Львів: Ліга–Прес, 2015. 324 с.

8. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 5/1(132). С. 58–62.

9. Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Василюха Н. В., Чобаль Л. Ю. Міжнародні перевезення в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННБК «АТБ», 2021. 189 с.

10. Тараненко І. В., Яременко С. С., Литвиненко О. Г., Дашевська О. В. та ін. Регіональна економіка: навч. посібник. К.: Кондор, 2013. 305 с.

References:

1. Alkema, V. H. (2017). Logistical support of international trade. In Vcheni zapysky universytetu «KROK». Seriya: Ekonomika [Academic notes of the University «KROK». Series: Economics]: Vol. 46 (pp. 82–92). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2017_46_12 [in Ukrainian].
2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Yarema, T. V., & Brenzovych, O. I. (2025). Mizhnarodnyy investytsiynny menedzhment [International investment management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
3. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Hushtan, T. V., & Kramchenko R. A. (2023). Konkurentni tekhnolohiyi v mizhnarodniy ekonomitsi [Competitive technologies in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kramchenko, R. A., Indus, K. P., & Vasylykha, N. V. (2024). Mizhnarodnyy menedzhment [International management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). Mizhnarodna ekonomika v tablytysyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh i prykladakh [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
6. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Buletsa, N. V., & Erdelyi, O. P. (2024). Mizhnarodnyy torhovel'nyy menedzhment [International Trade Management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].
7. Kolodiychuk, A. V. (2015). Innovatsiynny rozvytok promyslovosti: zavdannya upravlinnya pry vrakhuvanni

umov nedoskonaloyi konkurentsii [Innovative development of industry: the tasks of management taking into account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

8. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

9. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi [International transportation in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

10. Taranenko, I. V., Yaremenko, S. S., Lytvynenko, O. H., & Dashevskya, O. V., et al. (2013). Rehional'na ekonomika [Regional economy]: Textbook. Kyiv: Condor. [in Ukrainian].

Дані про авторів

Газуда Леся Михайлівна,

д.е.н., професор, професор кафедри економіки, підприємництва та торгівлі, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ORSID: <https://orcid.org/0000-0003-2469-3748>

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua

Завацький Михайло Юрійович,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua

Дан Селіна Юріївна,

магістр, економічний факультет, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua

Data about the authors

Lesia Hazuda,

Dr.Sci. of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Trade of the Uzhgorod National University

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua

Mykhailo Zavatskyi,

Master of the Faculty of Economics of the Uzhgorod National University»

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua

Selina Dan,

Master of the Faculty of Economics of the Uzhgorod National University»

e-mail: lesya.gazuda@uzhnu.edu.ua